

II. Perspektivy globalizace

O b s a h

- 1. Světová chudoba, migrace**
- 2. Millenium report, Výroční zpráva OSN k r. 2000**
- 3. Perspektivy globalizace**

1. Světová chudoba, migrace

Počet obyvatel planety přesáhl 6 mld je třeba pokládat stejně tak za banální jako za výchozí informaci. Souvislosti s globalizací to má rozličné. Jde o otázky

I. Světové chudoby (rozvojové země)

II. Světových migračních trendů

a) Světová chudoba

Vývoj způsobený globalizací překonal dřívější dělení zemí světa pouze na „rozvinuté průmyslové státy“ a na „ rozvojové země“. Dnešní členění je bohatší o „rozvíjející se země“, zahrnující jak státy s rychle rostoucím ekonomickým potenciálem a významem na světových trzích (BRIC – Brazílie, Rusko, Indie, Čína především, ale také Jihoafrická republika, Filipíny aj.) a země případně území extrémní nebo mírnější chudoby (západní Čína např.). Vedle toho existuje relativní chudoba (především v rozvinutých průmyslových zemích).

Extrémní chudoba znamená, že domácnosti nejsou schopny uspokojit základní potřeby zajišťující přežití : lidé jsou chronicky podvyživení, nemají přístup k lékařské péči, nemají přístup k čisté pitné vodě, neznají kanalizaci a odstraňování odpadů a nemají dokonce obydlí, které by trvale obývali, nemají základní oblečení a obutí. Světová banka sem řadí obyvatele, kteří mají příjem nejvýše 1 USD na den.

Mírnější chudoba (ve vztahu k extrémní chudobě) se definuje příjmem kolem 2 USD na den.

Lidé vystavení relativní chudobě v zemích s vysokými příjmy nemají přístup ke kulturním hodnotám, k aktivitám volného času a kvalitní lékařské péči, ke vzdělání a ostatním předpokladům umožňujícím sociální vzestup.

Do první skupiny v r. 1981 patřilo 800 mio obyvatel ve východní Asii (Čína především), 480 mio lidí v jižní Asii (především Indie), a cca 180 mio v černé Africe. Do r. 2001 poklesl počet extrémně chudých ve východní Asii (Čína) na cca 280 mio , v jižní Asii klesl na cca , v černé Africe stoupl na 400 mio obyvatel regionu.

Díky tomuto pohybu, který nepochybně souvisí mj.s úspěšným rozvíjením globálních trhů, dochází k různým přesunům mezi extrémní a mírnější chudobou. Negativní pohyb ovšem vyvolává růst počtů obyvatel (zejména Indie,Indonésie, Afrika atd.).

Ve vztahu k celkovému počtu obyvatel v jednotlivých regionech v r. 2001 bylo ve východní Asii 15 % obyvatel extrémně chudých a 30 % , mírně chudých, v jižní Asii byl 30 % obyvatel extrémně chudých a 45 % patřilo k mírně chudým, v černé Africe do první skupiny patřilo 40 % obyvatel a do druhé 30 %.

Znamená to , že v extrémní chudobě v současnosti žije asi 1/6 světového obyvatelstva.

Podle : Jeffrey D. Sachs, The end of Poverty, Penguin Press, New York

b) . Světové migrační trendy

- aa) počet migrantů ve světě
- bb) směry migrace
- cc) ekologická migrace

- dd) podíl migrantů na domácím obyvatelstvu
- dd) posilování kontroly migrace
- ee) úsilí o integraci migrantů

aa) počet migrantů ve světě

Počet legálních a ilegálních migrantů ve světě se odhaduje asi na 200 mio. Jsou to asi 3 % světové populace.

bb) směry migrace

Migrace je úspěšnou strategií chudých, kteří si chtějí zlepšit podmínky života.. Mezi migranty nepatří ovšem skupina extrémně chudých : migrace je otázkou peněz. Tak se migranty stávají především lidé ze zemí , které se začínají rozvíjet (Čína, některé africké země)

Ne každý migrant však míří rovnou do Evropy nebo do Spojených států. Velkou roli v tom hraje demografie: dva z pěti migrantů míří do chudých zemí nebo rozvíjejících se zemí se středními příjmy (typická je migrace z e Zimbabwe do Jihoafrické republiky).

Migranti využívají potřebu přílivu pracovních sil rozvinutých průmyslových zemí . Překvapující je například příliv takové pracovní síly z Pakistánu a z Indie do Arabských emirátů, kde tito migranti představují 85% místní populace. Migrantů této skupiny je asi 78 mio. Podobně stoupá počet migrantů z Číny do afrických zemí. Odhaduje se, že v zemích bohatých na ropu jako je Sudán, Nigérie a Angola je dnes již kolem 400 000 Číňanů

cc) ekologická migrace

V budoucnu budou migraci nepochybně ovlivňovat zhošující se ekologické podmínky života. Klimatická změna zřejmě způsobí významné snížení dešťových srážek na okrajích pouští. Vliv bude mít také zvyšující se hladina moří. V Africe žije asi 12 % obyvatel měst v nízko položených územích blízko hladin moří, v Asii je to dokonce 18 % obyvatel. Ekologickou migraci také vyvolá

nedostatek vody. To vše jsou závěry Mezinárodního panelu pro klimatickou změnu (IPCC)

Již dnes se projevují tyto důsledky nastávající klimatické změny. V Mali například, kde se podstatně snížil v poslední době objem dešťových srážek, se zemědělci stěhují do měst. Podobná situace je v Sudánu a v Somálsku (Africký roh). Tyto změny podle některých odhadů mohou uvést do r. 2050 do pohybu až 150 mio lidí.

dd) procentuální podíl migrantů na obyvatelstvu hostitelské země

Největší procento migrantů je v Australii, téměř 25 %, podobný podíl je ve Švýcarsku, v USA je to přes 13 %, podobně v Německu , ve Velké Británii téměř 10 %, ve Francii asi 7 – 8 %.

Migranti ovšem jsou významným finančním přínosem pro země svého původu, kam zasílají často podstatnou část svých výdělků. Například v africké Guinei – Bissau činí tyto remitendy téměř 50 % HDP. Podle světadílů v absolutních číslech do Asie proudí 115 mld USA'D, do Latinské Ameriky 68 mld.USD, do Evropy 61 mld USD, do Afriky 39 mld a na Střední Východ 17 mld USD, ve světovém měřítku to činí 301 mld USD.

ee) posilování kontroly migrace

Migrace není jevem vítaným, pokud se ji nedaří řídit v zájmu rozvoje vlastní ekonomiky (např.získáváním kvalifikované pracovní síly). Státy proto vyvíjejí úsilí jak nevítanou migraci omezit a zabránit jí.

Evropané (jižní křídlo EU) vyvinulo systém *F r o n t e x* . Disponuje 100 hlídkových člunů, pozorovacími letouny, pozemními radary.

Americký systém na jižní hranici s Mexikem disponují pozorovacími bezpilotními letadly, která orientují pozemní hlídky.

Používají se seismické sensory sledující pěší pohyb, magnetické sensory zaznamenávají automobily, infračervené detekují tunely. Na hranicích působí 18 000 pohraničnicků, doplňovaných dalšími 15 000. Hranice, dlouhou 1 969 mil navíc chrání 670 mil drátěného plotu.

Jihoafrická republika deportovala v r. 2007 až 4000 lidí týdně, kteří překročili hranice, obvykle ze Zimbabwe.

Indie dokončuje drátěný plot podél hranice s Bangladéšem na hranici dlouhé 4 100 km. v ceně cca 1 mld USD.

ff) úsilí o integraci migrantů

Zejména rozvinuté rûmyslové země vyvíjejí úsilí o integraci migrantů. Některé země nedovolují migrantům podržet si dvojí občanství (své země původu a hostitelské země). Snaha je přimět migranty k tomu, aby si osvojovali hodnoty hostitelské země (základy ústavy, kulturní návyky, historii). Pres. . Sarkomy hodlá v rámci předsednictví Francie v EU prosadit kampaň na podporu evropských hodnot.

2. Výroční zpráva OSN k r. 2000. Millenium report 2000, We the peoples, The role of the United nations in the 21 century

Ve své „Zprávě k tisíciletí“ tehdejší generální tajemník Spojených národů inicioval přijetí čtyřbodového programu, a to

- I. Osvobození od nedostatku
- II. Osvobození od strachu
- III Udržitelná budoucnost
- IV Obnovení Spojených národů

I. Osvobození od nedostatku

- Je to výzva hlavám států a vládám, aby podnikly opatření
- ke snížení do r. 2015 na polovinu počtu světové populace, která má dnes příjem méně než 1 USD na den. V současnosti jde o 22 % lidí
 - ke snížení do r. 2015 na polovinu počet lidí, kteří dnes nemají přístup ke zdravé pitné vodě. V současnosti jde o 20 % světové populace
 - ke snížení do r. 2005 počtu žen, které nemají přístup k primárnímu a sekundárnímu vzdělávání. Do r. 2015 zajistit pro všechny děti přístup k primárnímu vzdělání
 - k zastavení rozšiřování nákazy AIDS a snižování počtu nakažených rokem 2015. K tomu mj. třeba zajistit , aby
 - a) do r. 2010 alespoň 95 % mladých lidí mělo přístup k preventivním informacím s službám, týkajícím se AIDS,
 - b) každá země, vážně zasažená touto nákazou musí do roka vypracovat národní plán akcí s tímto obsahem
 - k likvidaci slumů: v souladu s plánem Světové banky a Spojených národů nazvaným Města bez slumů schválit dokument, jehož cílem bude zlepšit situaci 100 milionů obyvatel slumů do r. 2020
 - vyvinout strategie ke snižování nezaměstnanosti mládeže (Indie, Afrika)
 - vybudovat digitální mosty , tj. odstranit regulační a cenové překážky bránící v přístupu k Internetu tak, aby se zajistilo, že lidé nebudou zbavováni možnosti podílet se na digitální revoluci

II. Osvobození od strachu

Hlavy států byly vyzvány, aby

- posílily úctu k mezinárodnímu právu, zejména k přijatým

ustanovením mezinárodních smluv o kontrole zbrojení a o mezinárodních humanitárních a lidských právech

- posílily schopnost Spojených národů uskutečňovat mírové operace
- dohodnout se na tom, aby ekonomické sankce, přijímané radou bezpečnosti nezasahovaly nevinné lidi a působily účinněji na sankcionované režimy
- omezovat pašování ručních zbraní
- zbraně hromadného ničení / nukleární zbraně : hledat možnost svolání mezinárodní konference, která by projednala cesty vyloučení nukleárního nebezpečí

III. Udržitelná budoucnost

- hlavy států se vyzývají, aby přijaly novou etiku ochrany a správcovství životního prostředí
- zahrnout do národních rozpočtů „zelené účetnictví“ tak ,aby záležitosti životního prostředí se staly součástí hlavního směru ekonomické politiky
- hodnocení stavu ekosystémů : opatřit finanční podporu a aktivně se angažovat v „Mileniovém hodnocení ekosystémů“

IV. Obnovit Spojené národy

- reformovat Radu bezpečnosti, aby nesla své odpovědnosti účinněji a měla vyšší legitimitu v očích světové veřejnosti

- poskytnout nevládním organizacím a jiným nestátním subjektům podmínky k tomu, aby mohly přispívat k činnosti Organizace (Spojených národů).

3. Perspektivy globalizace

a) Teoretické základy neoklasicism

b) Zpomalování procesů globalizace

a) Teoretické základy neoklasicismu

Globalizace jako nová fáze v existenci tržní ekonomiky, je spojena s jmény několika myslitelů, kteří jí vtiskli tvář svými teoriemi. Na zřejmě nejpřednějším místě je to americký ekonom Milton Friedman, který spolu s Friedrichem von Hayekem položili základy ekonomickému neoklasicismu. Ten smetl marxistický koncept plánovného, státem řízeného hospodářství. Neoklasicismus proto, že je návratem k původním teoriím tržního hospodářství, formulovaným anglickými ekonomy 19. stol Smithem a Ricardem.

Friedmanovy myšlenky je dobře uvést na začátku informací o perspektivách globalizace. Friedman klade ve 14 bodech meze zasahování státu do ekonomických aktivit. Patří sem především cenová podpora zemědělství, importní tarify a kvóty, kontrola rent, minimální mzdy, detailní regulace průmyslu včetně bank (státní regulace), povinná vojenská služba v době míru, národní parky . Snad jednu poznámku na vysvětlení nekonservativního (jak se v politické sféře neoklasicismus označuje zejm. ve Spojených státech) pojetí ochrany životního prostředí : v podstatě každý zásah do životního prostředí by měl mít soukromoprávní povahu , takže např. znečištění vody by bylo jen vztahem mezi škůdcem poškozeným, bez účasti a kontroly státu (vyrovnávání tzv. externalit).

Třetím spoluautorem teorie neoklasického proudu světové ekonomie byl rovněž americký ekonom Antony Samuelson, s jehož hodnocením současné situace se seznámíme v této přednášce.

Teorie ekonomického neoklasicismu uvolnily a umožnily podnikatelskou iniciativu v posttotalitních ekonomikách – a zejména umožnily onen rozmach světové ekonomiky, která právě charakterizuje globalizaci, Základními hesly se v posttotalitních ekonomikách staly privatizace a deregulace, tedy nástroje, které v té době byly v zemích tradičního tržního hospodářství běžné (ačkoliv i tyto státy – Velká Británie, Itálie, Francie ,nemluvě o bývalých koloniích, byly zasaženy socializací, postátňováním)

b) Zpomalování procesů globalizace

Jedním z významných nástrojů zvyšování produktivity v globálním měřítku, spojeným zároveň s fúzováním, slučováním výroby do nadnárodních podniků, byla fragmentace výroby. Kromě poměrně nízkých dopravních nákladů ji umožnila digitalizace spojení mezi různými místy výroby a managementem. Důvodem bylo zároveň i snižování jiných nákladů, zejména sledováním ztv.komparativních výhod plynoucích zejména z nízkých nákladů na práci, kvalifikace pracovní síly a znalosti technologií. Fragmentace výroby na jedné straně umožnila úspěchy globálního podnikání, na druhé straně je dnes prvním zdrojem nastávajících obtíží .

Brian Griffith, v letech 1985 – 1990 ekonomický poradce Margaret Thatcherové, britské premiérky, uvádí příklad současné fragmentace výroby panenek Barbie:

Její podoba vzniká v návrhářských dílnách v Kalifornii ve Spojených Státech, Ropa, z níž je tělíčko panenky, se zpracovává na Tajvanu. Nylonové vlasy se vyrábějí v Japonsku, zatímco bavlna na výrobu oblečení panenky, pochází z Číny, dekorační barvy se opět vyrábějí ve Spojených státech, stejně jako přepravní obaly . Kompletace se provádí v Indonésii a v Malajsii. Zkoušky kvality se konají v USA a odtud se také hotové výrobky distribuují do světa.

Náklady dopravy a jiné příčiny zpomalování globalizačních procesů

Stoupající ceny ropy až na 150 USD za brl (175 lt.) vedou ke zvyšování dopravních nákladů. Podle některých odborníků to např. povede ke zpětnému přesouvání výroby z Číny do rozvinutých průmyslových zemí. Náklady na přepravu kontejnerů ze Šanghaje na východní pobřeží Spojených států stouply z dřívějších 2000 USD na 8000 dnes. To může vést k tomu, že pro výrobce v rozvinutých zemích se stane výhodnějším vyrábět na teritoriích bližších mateřské zemi a zejména na teritoriích domácích, než v Číně či jinde v zahraničí. Situace by mohla ohrozit celý východoasijský exportní model, kde většina prvovýrobků pochází ze zemí kolem Číny (Korea, Tajvan, Japonsko).

Protože Čína se stává jednou z klíčových ekonomik světa, kalkulují se i další faktory celkem zřetelného zpomalování čínského exportu jakým je zejména tlak tamních dělníků na růst mezd. Nicméně pohyb cen ropy mezi 100 až 200 USD za brl. je nejzřetelnějším zdrojem nejistoty světových trhů.

Jak dlouho se bude ještě vyrábět ocel v Číně a přepravovat do Spojených států nebo řezané květiny se budou přepravovat z Afriky a Latinské Ameriky do Evropy ?

T

Je tedy celá řada příčin, které vedou ke zpomalování procesů globalizace, jejichž hlavní boom trval od r. 1989 kdy se teprve po rozpadu Sovětského svazu a jeho impéria vytvořil skutečně globální trh.

Světové hospodářství naráží na kapacitní meze. Platí to jak o produkci energetických zdrojů, především ropy, tak pokud jde o produkci potravin. Zvolna se objevuje i napětí na trzích s kovovými rudami a jinými surovinami. Jsou přetíženy přístavy a letiště v zemích v nově se rozvíjejících zemích jako je Rusko, Brazílie, Indie.

Pro celkový vývoj globalizace měla ovšem zásadní význam politika. Snižovala se cla, uzavíraly se mezinárodní dohody, byla založena Světová

obchodní organizace, která měla prostředkovat – a dočasně také prostředkovala – dohody o uvolňování podmínek světového obchodu. Finanční kapitál – banky – nalézaly cesty jak obcházet regulační podmínky v jednotlivých zemích a podřizovaly si hospodářství, nebo části hospodářství jednotlivých zemí.

Antony Samuelson vyjadřuje názor, že pro případné projevy krize nedisponují dnešní společnosti, vychované k egoismu a individualismu, vědomím solidarity. Dodává, že nelze vyloučit působení viru protekcionismu, regulací atd.

Nepopírá se, že jsou znamení o vzrůstajícím napětí uvnitř společností, rozdělených na profitující a ztrádající či ztrácející. Vytvářejí se nové obrazy nepřátel. N vlivu získávají extremisté jako jsou arabští fundamentalisté neonacisté v Evropě, křesťanští fundamentalisté ve Spojených státech, nacionalisté a neonacisté v Rusku.

Přesto vše hovoří ve prospěch globalizace : víc jak čtvrtina zboží a služeb ve světovém měřítku se vyrábí globálně. Na světě působí kolem 77 000 nadnárodních společností s více jak 250 000 zahraničními dceřinými společnostmi.

System je ovšem extrémně nestabilní. USA jsou v zajetí enormní dlužnické spiláky. Potřebují denně 2 mld zahraničního kapitálu, zejména z Číny a ze zemí OPECU , aby kryly spotřebu vlastních občanů a vládní výdaje.

Nerovnováha je i ve spotřebě zdrojů : jedna čtvrtina světové populace (země OECD) spotřebovává $\frac{3}{4}$ disponibilních zdrojů a omezuje tak spotřebu ostatních.

Z toho rezultuje, že je nutná buď světová spolupráce nebo dojed ke světové katastrofě..To vyžaduje nový systém světového vládnutí. Neboť stávající instituce jsou neefektivní, zastaralé, neodpovídají politickým, demografickým, ekonomickým změnám, k nimž došlo od jejich ustavení před 50 lety (OSN, MMF, SB aj.). Pouhá vzájemná ekonomická závislost jako „jištění“ stability nestačí.

